

Довгонос Іванна Юріївна

*студентка 1-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ЗАСІДАНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На сьогоднішній день тема судових засідань в умовах війни є актуальною як ніколи. 24 лютого 2022 року Указом Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» було затверджено введення воєнного стану на території всієї держави «...у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України...» [1].

Актуальним є дослідження впливу воєнного стану на проведення судових засідань. Не зважаючи на військові дії в нашій країні та введення воєнного стану, судочинство не може бути скасовано, тобто не може обмежуватись право людини на судовий захист. Відповідно до ч. 1, 2 ст. 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», правосуддя на території, на якій введено воєнний стан, здійснюється лише судами, а скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється [2]. Вказане положення є важливою гарантією для забезпечення права на доступ до правосуддя та справедливий суд.

Крім того, в рішенні Ради Суддів України від 24.02.2022 р. «Щодо вжиття невідкладних заходів для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні» зазначено про необхідність звернути увагу усіх судів України, що навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану робота судів не може бути припинена [3].

Аналізуючи умови, що виникають під час поточних бойових дій, можна зазначити, що забезпечення стабільної та безперебійної роботи всіх судів є надзвичайно складним завданням. Про це свідчить статистика Єдиного державного реєстру судових рішень: до повномасштабного вторгнення в реєстр вносились близько 30 тис. судових рішень, а зараз, за словами Голови Ради суддів України, ця кількість складає близько 11 500 на день.

Голова ККС ВС Кравченко С. зазначає, що з перших днів війни деякі території України опинилися під контролем загарбників та в зоні активних бойових дій. Але навіть в умовах воєнного стану, як передбачає Конституція України, суди повинні виконувати важливу функцію щодо здійснення правосуддя.

На сьогодні велика кількість судів вимушено призупинили свою діяльність, адже знаходяться на територіях проведення активних бойових дій. Даний факт ні в якому разі не говорить про те, що справи, які розглядались, або мали розглядатись в цих судах будуть призупиненні. У відповідності до ч. 1, 3 ст. 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» та до ч.7 ст.147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» зі змінами від 03.03.2022 р. робота суду може бути припинена з одночасним визначенням іншого суду, який найбільш територіально наближений і буде здійснювати правосуддя [4]. Також у нагоді може стати «Карта територій України, де у зв'язку з війною не здійснюється правосуддя судами загальної юрисдикції», яку видав Верховний Суд [5] та «Перелік судів, територіальну підсудність яких було змінено у зв'язку з неможливістю здійснювати правосуддя під час воєнного стану» [6].

Отже, слід окреслити особливості розгляду справи в умовах війни. Для роз'яснення особливостей роботі судів в умовах військової агресії, Радою Суддів України 02.03.2022 р. було опубліковано «Рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану», в яких зазначено наступні положення:

- всі судові справи (за винятком невідкладних судових розглядів) по можливості відкладаються, а за потреби, справи, які не є невідкладними, розглядаються лише за наявності письмової згоди на це усіх учасників судового провадження;
- якщо за об'єктивних обставин учасник провадження не може прибути в судові засідання суд може допустити участь такого учасника в режимі відеоконференції за допомогою будь-яких інших технічних засобів, в тому числі і власних;
- суди мають виважено підходити до питань, пов'язаних з поверненням різного роду процесуальних документів, залишення їх без руху;
- суди мають продовжувати процесуальні строки щонайменше до закінчення воєнного стану [7].

Необхідно зупинитись на особливостях розгляду кримінальних справ в умовах воєнного стану. Вважаємо необхідним виділити наступні особливості розгляду кримінальних справ:

- слідчий суддя не має відкладати розгляд таких питань, як взяття під варту, обрання або продовження запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою;

- слідчий суддя може продовжити строк тримання під вартою, якщо підстави для застосування запобіжного заходу все ще існують, а також з'явилися нові ризики. До таких нових ризиків належить військова агресія проти України, яка суттєво обмежує діяльність органів влади на певних територіях та погіршує криміногенну обстановку;
- у разі, якщо провадження розглядається колегіально і колегія суддів не може зібратись в одному приміщенні, то допустимий розгляд справ з різних приміщень судів, в тому числі з використанням власних технічних засобів;
- при обранні запобіжного заходу суди мають відходити від формалізованих підходів та не вимагати надання копій матеріалів провадження, які очевидно не можуть бути надані через війну;
- за відсутності можливості завірення судового рішення печаткою та/або накладення штрих-коду, прийняття слідчим суддею такого рішення підтверджується фактом внесення його до Єдиного реєстру судових рішень.

Важливою практичною проблемою є процедура подання позовної заяви в умовах воєнного стану. Незважаючи на труднощі в роботі судів, особа залишає за собою право подати нову позовну заяву, і суд формально має прийняти її до розгляду. Через ситуацію, що склалась в Україні на сьогоднішній день, позов може бути поданий в електронному форматі, за неможливості направлення поштою. В разі подання електронного позову, мають бути дотримані вимоги нових правил територіальної підсудності. Вимоги щодо підписання документів за допомогою ЕЦП або ж бути використана підсистема «Електронний суд».

Існують особливості роботи Верховного Суду у період воєнного стану. Так, у Верховному Суді створено особливий режим роботи, за якого тимчасово зупинено розгляд справ у відкритих судових засіданнях. Такий режим роботи встановлено до усунення обставин, які в умовах війни спричиняють загрозу життю, здоров'ю та безпеці відвідувачів, суддів і працівників апарату суду. Також Верховний Суд створив телеграм-канали для оперативного отримання інформації про стан розгляду справ, організацію роботи суду та іншої інформації, з якими можна ознайомитись на офіційному сайті [8].

Отже, аналізуючи прийняті на даний момент нормативно-правові акти, можна зазначити, що діяльність кожного суду в умовах воєнно-

го стану визначається індивідуально, відповідно до обставин в районі знаходження суду, необхідно уважно слідкувати за оновленнями, розміщених на сайтах судів. Особа, яка повинна взяти участь у судовому засіданні, але не має можливості прибути до суду, має право подати клопотання про відкладення судового засідання або про проведення засідання в режимі відеоконференції. Варто відзначити, що суди поважають права громадян та задовольняють такі клопотання, якщо це можливо.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. №64/2022 (ред. від 22.04.2022 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. №389-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2015, №28, ст.250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
3. Щодо вжиття невідкладних заходів для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні: Рішення Ради Суддів України №9 від 24.02.2022 р. URL: <http://rsu.gov.ua/uploads/article/risenna-rsu-9-vid-240222-9b098dae86.pdf>
4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. №1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19/conv#Text>
5. Карта територій України, де у зв'язку з війною не здійснюється правосуддя судами загальної юрисдикції. Судова влада України: офіційний вебсайт. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1267101/>
6. Перелік судів, територіальну підсудність яких було змінено у зв'язку з неможливістю здійснювати правосуддя під час воєнного стану. Судова влада України: офіційний вебсайт. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/war/Zagalna_tablica_sudiv_06_04_2022.pdf
7. Рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану. Рекомендація Ради Суддів України від 02.03.2022 р. Рада суддів України: офіційний вебсайт. URL: <http://rsu.gov.ua/ua/news/usim-sudam-ukraini-rsu-opublikovala-rekomendacii-sodo-rooti-sudiv-v-umovah-voennogo-stanu>
8. Офіційна сторінка Верховного Суду. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Кісліцина І. О.